

درگیری در ناگورنو-قره‌باغ از منظر ایران

به قلم فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

۶ اکتبر ۲۰۲۰

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/flare-nagorno-karabakh-iranian-dimension

العربية (/ar/policy-analysis/ahtdam-alqal-fy-naghwrnw-karabakh-albd-alayrany/)

درباره نویسنده

فرزین ندیمی (/fa/experts/frzyn-ndymy/)

او پیش از این برای موسسه واشنگتن در باره استراتژی تهران در باره استفاده از جنگ افزارهای دریایی ایران در جنگ نامتقارن نوشته است

تحلیل کوتاه

خصومت‌های تازه بین ارمنستان و آذربایجان تهران را وادار کرده تا به نگرانی‌های مردم استان‌های مجاور در داخل کشور توجه کند و تمایل خود را به افزایش پیوندهای نظامی با ایروان متوازن سازد

از آن‌جا که ایران مرزهای مشترک و روابط خوبی با آذربایجان و ارمنستان دارد بسیار علاقه‌مند است که دور جدید خصومت‌های دو همسایه بر سر ناحیه ناگورنو-قره‌باغ فروکش کند و به وضعیت قبل از نبرد برگردند ولی در حال حاضر تهران سخت گرفتار موضوعات دیگری به نظر می‌رسد و ضعیف‌تر از آن است که بتواند بر این مناقشه تأثیر بگذارد وزارت خارجه ایران سالیان سال است که فاقد مهارت‌های لازم برای میانجی‌گری در چنین مناقشاتی است آخرین تلاش این وزارت برای دستیابی به یک آتش‌بس در سال ۱۹۹۶ بود که توافق آن از همان لحظه‌ای که امضا شد به پایان رسید همچنین سپاه پاسداران دست‌کم فعلاً علاقه‌ای به مداخله نظامی ندارد در این صورت پرسش این است که اگر خصومت‌ها ادامه یابد یا فرصت‌های جدیدی برای پیشبرد منافع ایران خلق شود ایران چگونه واکنش نشان خواهد داد

برای نمونه تهران نگران است که اگر آذربایجان بخواهد بخش‌های بزرگی از ناگورنو-قره‌باغ را با حمایت فعال ترکیه بازپس گیرد این وضعیت ممکن است مخالفت آن دسته از آذری‌های ایران را (با حکومت) تقویت کند که حس هویت قومی نیرومند یا دیدگاه‌های جدایی‌طلبانه دارند مناطق با اکثریت آذری در شمال غرب ایران تاکنون شاهد اعتراضات و تقاضاهایی برای بستن مرز نوردوز با ارمنستان بوده که باعث توقف محموله‌های کالا و عبور کامیون‌های نظامی روسی خواهد شد نمایندگان محلی علی‌خامنه‌ای رهبر ایران در پاسخ به آن اعتراضات با صدور بیانیه‌ای مشترک و کم‌سابقه از حاکمیت آذربایجان بر ناگورنو-قره‌باغ حمایت کردند که تلاشی آشکار برای فرونشاندن ناآرامی آذری‌ها در داخل کشور بود همین‌طور در بیانیه وزارت خارجه ایران در ۵ اکتبر مبنی بر تقاضای آتش‌بس فوری هم بر اهمیت «احترام به تمامیت ارضی آذربایجان» تأکید شد بدون آن‌که مشخصاً از ناگورنو-قره‌باغ نام برده شود این بیانیه مصرانه از ارمنستان می‌خواهد تا از «اراضی اشغالی آذربایجان» عقب‌نشینی کند (نیروهای ایروان همچنین بخش‌هایی از آذربایجان را که بین منطقه جداافتاده قره‌باغ و مرز ارمنستان قرار دارد کنترل می‌کنند)

این‌گونه اظهارات در راستای اشتیاق روزافزون ایران به ارتقای روابط راهبردی با باکو است خصوصاً به این خاطر که دو کشور در منطقه سرشار از نفت و گاز دریای خزر بیش از ۲۰۰ کیلومتر مرز آبی دارند که نیاز به تعیین حدود دارد در فوریه ۲۰۱۸ امیرحاتمی وزیر دفاع ایران به آذربایجان سفر کرد تا درباره همکاری نزدیک‌تر بین صنایع دفاعی دو کشور گفت‌وگو کند یک سال بعد سران نیروهای مسلح دو

کشور برای تقویت این پیوندها ملاقات‌هایی انجام دادند و در فوریه ۲۰۲۰ کمیسیون نظامی مشترک آن‌ها ملاقات دومی برگزار کرد.^۱ نیروهای نظامی دو کشور به بررسی روابط آموزشی نزدیک‌تر و تبادل دانشجو و نیز مانورهای دریایی مشترک گهگاهی در سواحل خزر که هر دو آکادمی نیروی دریایی ایران آن‌جا واقع شده است پرداختند.^۲ ازین گذشته ایران نیت خود را برای تبدیل‌شدن به تامین‌کننده اصلی سلاح برای باکو پنهان نمی‌کند. در سپتامبر ۲۰۱۸ ایران مشارکت خود را در نمایشگاه بین‌المللی دفاعی آذربایجان (ADEX) آغاز کرد.^۳ رفع تحریم‌های تسلیحاتی سازمان ملل در ۱۸ اکتبر فرصت‌های تازه‌ای (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/if-the-arms-ban-ends-implications-for-irans-military-capabilities>) برای تعمیق همه این پیوندهای نظامی ایجاد خواهد کرد.^۴

ولی همزمان تهران گهگاه حس کرده که باید از روابط خوب شنتی خود با آذربایجان فاصله بگیرد تا از پیوندهای نظامی و امنیتی این کشور با اسرائیل انتقاد کند.^۵ حتی غیرمستقیم باکو را متهم کرده که اجازه داده است پهپادهای اسرائیلی از تاسیسات هسته‌ای در عمق خاک ایران جاسوسی کنند.^۶ در ۲۰۱۴ سپاه مدعی شد یکی از این پهپادها را نزدیک تاسیسات غنی‌سازی نطنز تقریباً در ۶۰۰ کیلومتری مرز آذربایجان ساقط کرده است. گرچه تصاویر منتشرشده از سوی سپاه نشان می‌داد که آن پهپاد درواقع یک مدل ایرانی است.^۷ صرف‌نظر از ادعاهای تهران آذربایجان بی‌شک یکی از بزرگ‌ترین خریداران تسلیحات اسرائیل است. ازجمله پهپادهای شناسایی پهپادهای تهاجمی پرسه‌زن (مثل پهپادهای مجهز به کلاهک‌های جنگی) موشک‌های ضدتانک و ضدهوایما راکت‌های توپخانه و موشک‌های نیمه‌بالستیک دقیق‌زن با بُردهایی تا ۴۰۰ کیلومتر.^۸ پهپادهای پرسه‌زن و موشک‌های بالستیک لورا (LORA) اکسترا (EXTRA) و لینکس (Lynx) در درگیری‌های اخیر به طور گسترده و موثری استفاده شده‌اند.^۹

در مورد طرف اصلی دیگر در این درگیری یعنی ارمنستان باید گفت پیوندهای نظامی ایران با این کشور در سطح پایین‌تری است. ولی سابقه طولانی‌تری دارد.^{۱۰} مثلاً تهران از مدت‌ها پیش برای دوزدن تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران در زمینه سلاح و نقل‌وانتقالات هوایی از شرکت‌های صوری ارمنستان استفاده می‌کند.^{۱۱} در ۲۰۰۸ آمریکا دست‌کم یک شرکت ارمنستانی را که با نخبگان سیاسی ایروان روابط نزدیکی دارد به خرید تسلیحات روسی برای ایران متهم کرد.^{۱۲} خرید موردظن در ۲۰۰۳ اتفاق افتاده بود و تسلیحات مورد بحث نهایتاً در دست شبه‌نظامیانی پیدا شد که در عراق با نیروهای آمریکا می‌جنگیدند.^{۱۳}

در فوریه ۲۰۱۷ ویگن سرگیسیان وزیر دفاع ارمنستان در راس هیئتی بلندپایه برای گفت‌وگو درباره روابط نظامی به تهران سفر کرد.^{۱۴} و در جولای ۲۰۲۰ سفیر ایران در ایروان طی نشست با داویت دونویان وزیر دفاع فعلی ارمنستان این موضوع را بیشتر پیگیری کرد.^{۱۵}

مشارکت نظامی بالقوه

اگر روسیه در این درگیری مداخله نکند کارآمدی مداوم سامانه‌های ساخت ترکیه و اسرائیل ممکن است تدریجاً موازنه را به نفع آذربایجان تغییر دهد و این شاید به نیروهای باکو کمک کند که اراضی کافی در جنوب و شمال تسخیر کنند تا بتوانند ناگورنو-قره‌باغ را از ارمنستان جدا کنند.^{۱۶} ایران به رغم منافعتش در جلوگیری از این عدم توازن بسیار بعید است سامانه‌های تسلیحاتی مهمی مثل موشک‌های بالستیک (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/iran-flaunts-new-missile-and-jet-engine-technology>) به ارمنستان بدهد.^{۱۷} ولی اگر مسکو تصمیم بگیرد که به ارمنستان اسلحه بفرستد ایران ممکن است اجازه دهد تسلیحات روسی احتمالاً از راه فضای پروازی ایران به ارمنستان برسد.^{۱۸} در درازمدت هم ایران ممکن است به ارمنستان کمک کند تا صنایع موشکی و پهپادی خود را توسعه دهد.^{۱۹}

مناقشه ناگورنو-قره‌باغ طی دهه گذشته با استفاده از پهپادها بیگانه نبوده است. ولی تبادل آتش مرگباری که در این درگیری اخیر مشاهده شد اهمیت کارآیی جنگ پهپادی و تسلیحات دقیق‌زن را تأکید می‌کند.^{۲۰} ناوگان پهپادی آذربایجان عمدتاً ساخت اسرائیل و ترکیه است. ولی صنعت کوچک پهپادی ارمنستان می‌تواند از تجربه وسیع ایران در این زمینه بهره‌بردار شود. نیروهای خود ناگورنو-قره‌باغ آن‌طور که سال‌ها پیش در رژه نظامی ۲۰۱۱ در استپاناکرت دیده شد پهپادهای شاهد-۱۲۳ ساخت ایران را در اختیار دارند.^{۲۱} این سامانه از همان نوعی است که سپاه پاسداران در سال‌های اخیر برای مأموریت‌های تجسسی در افغانستان و سوریه استفاده کرده است. نیروی دریایی سپاه یک نسخه مسلح از آن را در خدمت دارد.^{۲۲}

با این حال ایران از عدم توازن عمده بین جمعیت محلی آذری و ارمنی خود که به ترتیب ۱۶.۲۴ و ۰.۲ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند به‌خوبی آگاه است.^{۲۳} به همین دلیل و با فرض این‌که این مناقشه ادامه پیدا کند همکاری نظامی آتی ایران با ارمنستان احتمالاً پنهان خواهد بود و شاید مستشاران نیروی قدس سپاه با استفاده از تجربه‌ای که در عراق و سوریه کسب کرده‌اند به این کشور کمک کنند تا «شبه‌نظامیان کمکی» خود را سازمان‌دهی کند.^{۲۴} درنهایت عملکرد موشک‌های بالستیک دقیق‌زن و پهپادهای پرسه‌زن ساخت اسرائیل در ناگورنو-قره‌باغ شواهدی قطعی از میزان قدرت آن‌ها در اختیار ایران قرار می‌دهد و روح توسعه تسلیحات را در این منطقه تقویت می‌کند.^{۲۵}

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲

Farzin Nadimi

(/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology)

BRIEF ANALYSIS

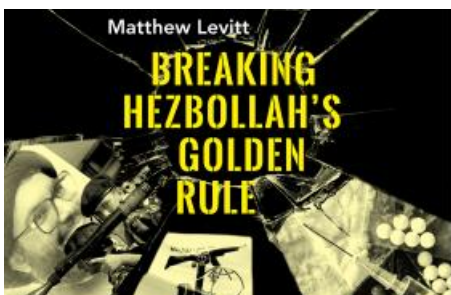
Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

(/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism)

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲

Matthew Levitt

(/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/mn-ashah/\)](#) منع اشاعه

[\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\)](#) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/trkyh/\)](#) ترکیه

[\(fa/policy-analysis/asrayyl/\)](#) اسرائیل

[\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران